

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ФАХОВИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ "УКРАЇНСЬКИЙ МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС"
ВИДАВНИЦТВО «ГЕЛЬВЕТІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

UCRAINA LIBERTATEM

ТРАНСФОРМАЦІЯ
ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ
ТА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ
ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ

УДК 7.05:655.3.066.11]:398(=161.2)(043.2)

Сирота Валерія Валеріївна, студентка кафедри дизайну

Здор Оксана Григорівна, науковий керівник, старший викладач кафедри дизайну

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ В ДИЗАЙНІ УКРАЇНСЬКИХ КНИЖОК ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Розглянуто роль графічного дизайну та книжкової ілюстрації як засобів збереження й популяризації української культурної спадщини. Зокрема, звернення до фольклору є важливим інструментом відновлення історичної пам'яті. Показано, що сучасна ілюстрація, поєднуючи традиційні й цифрові техніки, виконує не лише естетичну, а й комунікаційну функцію, сприяючи актуалізації фольклорних образів. Підкреслено важливість комплексного дизайн-рішення видання — типографії, колористики, композиції. Зроблено висновок, що дизайн книги на основі фольклорних елементів є ефективним інструментом культурного опору глобалізації.

Ключові слова: книга, графічний дизайн, фольклор, ілюстрація, культурна спадщина.

Вступ. Національна ідентичність є основою культурної стійкості, а її збереження стає особливо значущим в умовах російсько-української війни та згодом післявоєнної відбудови. Український фольклор виступає джерелом історичної спадкоємності і ключовим елементом захисту культури.[1] У цьому контексті графічний дизайн і, зокрема, книжкова ілюстрація перестають бути лише елементом естетики, а видозмінюються на потужний інструмент, що перетворює усну традицію у зрозумілу візуальну мову.

Актуальність роботи полягає в аналізі того, як використання фольклорних елементів у дизайні книги допомагає зміцнити національну самосвідомість.

Мета дослідження — визначити роль дизайну книги та ілюстрації як ефективних засобів збереження і захисту української культурної спадщини через популяризацію фольклорних мотивів.

Основний матеріал. До графічного дизайну та книжкової ілюстрації сформовано запит сучасного українського суспільства на збереження й популяризацію національної

культурної спадщини. Зокрема, звернення до фольклору є важливим інструментом відновлення історичної пам'яті та рушієм до формування нової візуальної мови.[2] Роль ілюстратора полягає у трансформації словесних фольклорних описів у сучасний графічний образ. Це не просто малювання чи копіювання, а свідомо інтерпретація ідей та архетипів, що є важливим способом збереження історичної спадкоємності.[3] Книжкова ілюстрація виконує комунікаційну функцію, створюючи емоційний зв'язок читача з маловідомими елементами фольклору, наприклад, Арідник або Чугайстр. Яскравим прикладом актуалізації класичного фольклорного образу є перевидання казки «Хуха-Моховинка» Василя Короліва-Старого, ілюстроване Андрієм Щербаком, де засоби цифрового мистецтва використані для успішної адаптації твору до сучасного медіа-простору.[4]

Окрім того, якісна ілюстрація є засобом автентичності, оскільки вона підкреслює унікальність українських традицій через свідому стилізацію під наївне мистецтво, як народна картина або витинанки. Збереження спадщини залежить від комплексного дизайн-рішення, де всі елементи книги утворюють єдину систему. Типографія має стилістично відповідати темі й створювати візуальне враження зв'язку з минулим, колористика — бути символічно обґрунтована і базуватися на народній культурі. Крім цього, композиція видання та верстка формують простір, де ідентичність відчувається читачам в повній мірі.

Вагомий внесок у розвиток української книжкової графіки зробив художник-мультиплікатор та ілюстратор В'ячеслав Легкобит (1941–1980). Він співпрацював із видавництвами «Веселка», «Дніпро» та ін. Його творчість відзначалася поєднанням реалізму і казкової декоративності, що дозволило йому створювати нові образні рішення. Майстерність Легкобита якнайдуше простежується в ілюстраціях до збірки українських народних скоромовок «Перепеличка мала-невеличка» (1975) та казки «Солом'яний бичок» (1972).

Слід також відзначити, що чи не найвідомішим прикладом нової національної візуальної мови стала «Абетка» (1999) видавництва «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» з ілюстраціями Костя Лавра.

У цьому контексті, дизайнер, який працює з національною спадщиною, несе професійну відповідальність за коректну інтерпретацію джерел. Створення якісного графічного продукту на основі фольклору є важливим елементом культурного

опору глобалізації та засобом збереження, популяризації і укріплення національної самосвідомості.

Висновки. Дослідження підтверджує, що графічний дизайн є незамінним елементом у процесі збереження й трансляції українських культурних традицій. Фольклорні мотиви, якісно перекладені у сучасний візуальний код через дизайн книги, набувають нової сили і забезпечують історичну спадкоємність. Книжковий дизайн та ілюстрація з фольклорними мотивами, засновані на глибокому розумінні національних символів, ефективно відображають ідентичність та діють як важливий механізм культурного захисту, сприяючи укріпленню національної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Скрипник Г. Українська фольклористична енциклопедія. ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. Київ. 2019. URL: <https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/dovidkovi/2019/ufe> (дата звернення 17.10.25)
2. Кошка А.Д., Здор О.Г., Лихолат О.В. Ілюстрована книга в українському культурному просторі: між традицією та сучасністю (на прикладі авторського дизайну до твору Івана Франка). Український мистецтвознавчий дискурс. 2025. Випуск 3. С. 60-69.
3. Михайлюк О., Гула Є., Гальчинська О., Бризгунова М. УКРАЇНСЬКІ ФОЛЬКЛОРНІ МОТИВИ В КНИЖКОВІЙ ІЛЮСТРАЦІЇ. Актуальні проблеми сучасного дизайну. КНУТД. 2024. С.320-323 URL: https://er.knutd.edu.ua/bits_tream/123456789/28449/1/APSD_2024_V2_P320-323.pdf(дата звернення 19.10.25)
4. «Хуха Моховинка». Класика української казки в форматі digital art. Art Ukraine. 2015. URL: <https://artukraine.com.ua/n/khukha-mokhovinka-klasika-ukrainskoi-kazki-v-formati-digital-art/> (дата звернення 17.10.25)